

Helena Tyrväinen

*Ljudmila Kohnatskaja
in memoriam*

FT Helena Tyrväinen (helena.tyrvainen@helsinki.fi) on musiikin historian tutkija Helsingin yliopiston musiikkitieteen oppisuuntauksessa. Hänen julkaisunsa käsittelevät kulttuurienvälisten suhteiden kysymyksiä, kulttuuripääkaupunkien toimintatapaa, suomalais-ranskalaisia ja ranskalais-pohjoismaisia musiikkiyhteyksiä sekä Uno Klamin musiikkia, ja hän on toimittanut tieteellisiä kokoomateoksia. Hän on valmistunut myös Sibelius-Akatemian solistiselta linjalta sekä harjoittanut musiikkitieteen opintoja Columbia Universityssä ja Pariisin École Pratique des Hautes Étudesissä. Hän on ollut viimeksi mainitun korkeakoulun ja Cambridgen yliopiston vieraileva tutkija.

DOI: 10.51816/musiikki.131305

Ljudmila Kovnatskaja in memoriam

Helena Tyrväinen
.....

Toukokuussa Pietarista kantautui suru-uutinen. Pietarin konservatorion ”ulkomaisen musiikin historian” professori, Pietarin Venäjän kansallisen Taiteiden historian tutkimusinstituutin johtava musiikkitieteilijä Ljudmila Kovnatskaja (Liudmila Kovanatskaya) on kuollut 82 vuoden iässä. Oli tiedossa, että Kovnatskajan terveys oli hauras. Sekin tiedettiin, että aika toimi säälimättä tämän kansainvälisesti aktiivisen ja arvostetun musiikkitieteilijän henkilökohtaisia ja ammatillisia ihanteita vastaan.

Kuva 1. Ljudmila Kovnatskaja vuonna 2013 teoksen ”Šostakovitš Leningradin konservatoriossa 1919–1930” julkaisuutilaisuudessa Pietarissa. (Pietarin valokuvadokumenttien keskusarkisto <https://spbarchives.ru/cgakffd>).

Pietarilaisten kollegojen rohkaisemana julkaisen tässä Kovnatskajalta 2.3.2022 saamani henkilökohtaisen viestin, viimeiseni:

”Sain lämpimän tervehdysesä NN:n välityksellä. Kiitos paljon. Olen hyvin iloinen kuullessani sinusta tämänhetkisessä hirveässä tilanteessa. On onnellis-

*ta ajatella, että meillä on hyvin voimakas yhteys ja että olemme yhdessä ajatuk-
sissamme. Rakastan Ukrainaa, kaupunkia, kylää, ihmisiä, kollegoja. Äitini
muutti Leningradiin Kiovasta (isäni oli muuten syntynyt New Yorkissa), kesä-
lomat vietin isoäitini luona Kiovan keskustassa. Kärsin tavattomasti nykyi-
sestä tilanteesta! Helena, voi hyvin. Toivotan sinulle kaikkea hyvää. Mutta
toiveesta, että voisimme tavata, on tullut illusorinen.”*

Rajat ylittävä sydämellinen kollegiaalisuus – yhdessä musiikkitieteellisten ansioiden ja suuren toimeliaisuuden kanssa – selittää varmasti jotakin Kohnatskajan noususta musiikkitieteen alan kansainvälisen yhteistyön avainhenkilöksi. Hänen kaksi kauttaan Venäjän edustajana International Musicological Societyn johtoryhmässä vuosina 2002–2007 ja 2012–2017 olivat aikaa, jolloin Venäjän musiikkitiede suuntautui dynaamisesti kansainväliseen yhteistyöhön ja houkutteli myös puoleensa länsimaisia musiikintutkijoita.

Ljudmila Kohnatskaja – tai Mila, kuten ystävät häntä kutsuivat – oli International Musicological Societyn piirissä hyvin aloitteellinen tul-
tuaan seuran johtoryhmän jäseneksi IMF:n Leuvenin kongressin 2002 vaalin seurauksena. Tuon kongressin *cantus planus*-istunnon esitelmät käännettiin hänen aloitteestaan venäjäksi ja julkaistiin 2004. Venäläisessä *Musicus*-lehdessä ilmestyi 2005 hänen artikkelinsa ”IMF:n historiasta”. Samaa vuonna International Musicological Societyn johtoryhmän jäsenet kutsuttiin Pietariin esitelmöimään Milan organisoimassa symposiumissa ”Russian Musicology in the Context of Today’s Developments in the Discipline”. Tapahtuma oli Pietarin konservatorion luentosalin täyttäneelle venäläiselle musiikkitiedeyhteisölle historiallinen. Osallistuin itsekin esitelmöitsijänä tähän symposiumiin ja arvostin myös saamaani harvinaislaatuista verkottumismahdollisuutta. Muistan hyvin, että Venäjän vanha keisarikaupunki, jonka useimmat IMF:n johtoryhmän jäsenistä näkivät nyt ensi kerran, vaikutti heihin häikäisevästi.

Kyseisen Pietarin-symposiumin yhteydessä Mila toi esiin ajatuksen IMF:n alueellisen Regional Association for Eastern Slavic Countries -yhteenliittymän sekä tutkimusryhmien ”Stravinsky idän ja lännen välissä” ja ”Šostakovič ja hänen aikakautensa” perustamiseksi. Näiden ensimmäiset kokoontumiset järjestettiin Kiovassa, Minskissä ja Käkisalmissa vuosina 2008, 2009 ja 2011. Eastern Slavic Countries -yhteenliittymä Stravinsky- ja Šostakovič-tutkimusryhmineen kokoontui vuonna 2015 Pietarissa, jolloin teemana oli säveltäjien kokonaisjulkaisut. Tästä kokoontumisesta lähti maailmalle uutinen, että kadonneeksi luultu, Stravinskyn opettajansa Ni-

kolai Rimski-Korsakovin kuoleman johdosta säveltämä op. 5, *Pogrebálnaja pésnja* (Hautajaislaulu), oli löytynyt Pietarin konservatorion kirjastosta.

Ljudmila Grigorjevna Kovnatskaja (5.2.1941–9.5.2023) valmistui Leningradin konservatoriosta 1965 opiskeltuaan ulkomaisen musiikin historiaa sekä pianon- ja urkujensoittoa professori Isai Braudon urkuluokalla. Arvostettu Mihail Druskin (1905–1991), maineikkaan Boris Asafjevin oppilas, oli hänen jatko-opintojensa ja 1970 valmistuneen, Benjamin Britteniä käsittelevän opinnäytteensä ohjaaja. Kovnatskaja väitteli tohtoriksi 1987 Moskovassa, Neuvostoliiton tiedeakatemian Taiteiden historian tutkimusinstituutissa, aiheenaan 1900-luvun englantilainen musiikki. Samana vuonna hänet nimitettiin Leningradin Rimski-Korsakov-konservatorion professoriksi ja valittiin Venäjän säveltäjäliiton jäseneksi. Vuosina 1987–1993 Kovnatskaja toimi Leningradin ja Pietarin kulttuuriasioiden yleisessä neuvostossa. Hänelle myönnettiin Venäjän federaation ansioituneen taidetyöläisen arvo ja hänet nimitettiin Pietarissa sijaitsevan kansallisen Taiteiden historian tutkimusinstituutin tutkijaksi.

Kovnatskajan julkaisuluettelo artikkeleineen, monografioineen ja lukuisine toimitettuine teoksineen on laaja. Venäjänkielinen monografia Benjamin Brittenistä ilmestyi 1974 ja kansainvälisestikin huomattu teos 1900-luvun englantilaisesta musiikista 1986, molemmat Moskovassa. Kovnatskaja tutki myös venäläis-englantilaisia musiikkisuhteita. Hän organisoii Venäjällä 1980–2000-luvuilla useita konsertteja ja festivaaleja, jotka oli omistettu maassa jokseenkin tuntemattoman Brittenin teoksille, Vaughan Williamsille ja englantilaiselle musiikille laajemmin.

Venäläisen ja neuvostoajan musiikin sekä musiikkitieteen historias-ta tuli myöhemmin hänen merkittävä työsarkansa. Paitsi Šostakovitšia ja muita venäläisiä säveltäjiä julkaisut koskivat musiikkitieteilijöitä ja heistä varsinkin omia opettajia Braudoa ja Druskinia. Kovnatskajan kokoama kaksiosainen, tuhatsivuinen Druskin-antologia (2009) koostuu tutkimus-artikkeleista, muistiinmerkinnöistä, elämäkerrallisesta materiaalista ja kirjeenvaihdosta. Hän käynnisti myös suuren tutkimusprojektin, jonka tavoite oli julkaista seitsemässä niteessä Druskinin koko tieteellinen tuotanto; tämä hanke on vielä kesken. Hänen toimittamansa kolmiosaisen venäjänkielisen teoksen ”Šostakovitš Leningradin konservatoriossa 1919–1930” ilmestyminen 2013 oli huomiota herättänyt tapahtuma.

Kuva 2. Ljudmila Kovnatskaja ja hänen oppilaansa Anna Petrova, yksi teoksen ”Šostakovič Leningradin konservatoriossa 1919–1930” kirjoittajista. (Pietarin valokuvadokumenttien keskusarkisto <https://spbarchives.ru/cgakffd>).

Muzykálnoje obozrénije -lehti valitsi julkaisun vuoden kirjaksi ja nimesi toimittajan ”vuoden henkilöksi”. Tuloksena Kovnatskajan tutkimuksesta ”Ideological Control of Musical Avant-Garde of 1920s: Leningrad Association of Contemporary Music in Reports and Other Materials”, jonka George Sorosin säätiö rahoitti vuosina 1997–1999, syntyi vielä julkaisematon laaja käsikirjoitus.

Toimittajana Kovnatskaja saattoi päätökseen Druskinin kanssa aloittamansa, lähes 500-sivuisen teoksen ”A. Schönberg. Kirjeet” (2001), jonka venäjänkieliset käännökset olivat V.G. Schnitken. Tunnustuksena tästä työstä hänelle myönnettiin Beljajev-mitali.

Englanti oli Kovnatskajan vahva työkieli. Hän toimi vierailevana luennoitsijana mm. Manchesterin yliopistossa (1991), ja Cambridge Biographical Centre myönsi hänelle nimityksen Scientist of the Year (1993). Hän oli *Grove’s Dictionary of Music and Musicians*-tietosanakirjan (2001) venäläisen musiikin neuvonantaja ja 2002 alkaen Cambridgen yliopistossa julkaistavan *Tempo*-aikakausjulkaisun toimitusneuvoston jäsen. American Musicological Society kutsui hänet ulkojäsenekseen 2017 tunnustuksena ”huomattavasta palveluksesta musiikkitieteen edistämiseksi”.

Tutustuin professori Kovnatskajaan elokuussa 2002 IMF:n Leuvenin kongressissa. Siellä hän saapui kuulemaan esitelmääni ”Finnish-French

musical relations and the 'alliance franco-russe'". Sain pian näyttöön hänen hyväntahtoisesta aloitteellisuudestaan. Olin jo lokakuussa kutsuttu esitelmöitsijä Pietarin filharmonisen seuran perustamisen 200-vuotiskonferenssissa Pietarin Säveltäjien talossa. Kun Sibelius-Akatemian pyynnöstä järjestin 7.–8.4.2003 ensimmäisen Suomessa pidetyn konferenssin suomalais-venäläisistä musiikkisuhteista, esitelmöitsijöiksi saapui Pietarin-junalla myös Kovnatskaja oppilaineen. Hänen esitelmänsä koski Šostakovitšin kohtuuta suomalaisten kansanlaulujen sovituksia, jotka oli äskettäin löydetty. Kovnatskaja ei ollut unohtanut Leuvenin-esitelmääni, koska sain hänen kauttaan pyynnön muokata sen artikkelimuotoon julkaistavaksi ranskalais-venäläisiä musiikkisuhteita koskevassa venäjänkielisessä antologiassa. Hän huolehti sen käännättämisestä venäjäksi. Antologia ilmestyi vielä vuoden 2003 kuluessa ja palkittiin Leipzigin kirjamesujen pronssimitalilla.

Ljudmila Kovnatskaja oli aloitteentekijä Taiteiden historian tutkimusinstituutissa, Pietarin Iisakin aukion komeassa palatsissa 4.–6.10.2004 pidetyille symposiumille "Russian-Finnish music contacts at the turn of the 20th century in the context of the Franco-Russian alliance". Osallistuin kutsusta sen tieteellisen toimikunnan työhön yhdessä tohtori Žanna Knjazevan (Jeanna Kniazeva) ja muiden instituutin tutkijoiden kanssa. Symposiumiin osallistui venäläisen ja suomalaisen edustuksen lisäksi ranskalaisia esitelmöitsijöitä.

Ljudmila Kovnatskajan elämäntyön erityisen imponoiva alue oli hänen panoksensa monen venäläisen musiikkitieteilijäpolven kouluttajana. Työllistämällä oppilaitaan muiden muassa konferenssien esitelmöitsijöinä ja järjestäjinä, tutkimusprojektien jäsenenä, toimittajina ja kielenkääntäjinä, hän kokosi tämän laajaksi kasvaneen yhteisön toimintatarmon ja sytytti nuorissa luottamuksen musiikkitieteellisen yhteistyön merkitykseen. Sain tässä yhteisössä nähdä jotain siitä lujasta kulttuuritahdosta, joka on usein vaikeina aikoina kannatellut Venäjän älymystöä.

Tästä kaikesta opiskelijat ovat opettajalleen kiitollisia. He julkaisivat juhlakirjan hänen 75-vuotispäivänsä johdosta ja kunnioittivat häntä useiden julkisten syntymäpäiväjuhlien muodossa. 80-vuotispäivä 5.2.2021 sattui korona-aikaan, jolloin kaksi juhlaseminaaria järjestettiin etäyhteyksin. Kansainväliseen seminaariin oli kutsuttu IMS:n johtoryhmän jäsenet Kovnatskajan ajalta ja muita kollegoja. Esitin tässä tapahtumassa onnittelutervehdyksen ja näin viimeisen kerran Ljudmila Grigorjevnan haurastuneet, mutta sydämelliset kasvot.

Kuten pietarilaiset kollegat minulle kertovat, oppilaat ja ystävät ympäröivät Ljudmila Grigorjevnaa ja huolehtivat hänestä hänen viimeisinä aikoinaan.